

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj VI.

V sredo 9. svečana 1848.

List 6.

Ilirija

svojimu novimu poglavarju,
Njega ekscelencii

GOSPODU GOSPODU GROFU LEOPOLDU WELERSHEIMBU,

Njih ces. kralj. Veličanstva skrivnihu svetovavcu i. t. d. i. t. d. i. t. d.

o Njegovim prihodu v Ljubljano.

Omolni Séver, Burja vtihni,
In plašj sneženi, zemlja, skri!
Pomlad! veselje svoje vdihni
U serca vsih, kar jih živi
Ob brégh Save in ob Dravi,
Alj na gorah alj na planjavi!

Moj dan je tú, de govórica
Osratoména skrije se:
De žalostna mi bo samica
Ljubljana, ki mi sedež je. —
Ilirija sim od Cesarja
Dobila zopet poglavarja! —

Vém, de so Donave valovi
Naprej šuméli žalostno,
Ko Linca ségali sinovi
So Tebi v roko milostno,
In britke so solzé točili,
Ko Tebe so, Gospod, zgubili.

Pa kakor grenka je slovésa
Lincánam ura tam bila,
Takó veselje iz očésa
Za Tebe sije vsaciga
V dolinah mojih Tebi znánih,
V dolinah mojih Tebi vdánih.

Spomin imam še Tvoj v Ljubljani,
Oj, Leopold, skerbnik zdaj moj,
Spomin imam še v Goratani
V hvaležnih sercih shranjen Tvoj,
Spomin imaš tud' Ti naróda,
Ki v vladbo Ti ga da osóda.

Narod je dvoje korenine,
Voljan in brijten in krepák,
Sin zvest je drage domovine
Od tal do glave korenják;
Slovenec tú se z Němcem brati,
Obéma sim jez mila mati.

V zvestosti sta nepremakljiva
Kot gore moje skalnate,
Gori jima ljubézin živa
U sercih volje židane
Do doma, vére in Cesarja
Do Tebe mojga poglavarja.

Poznaš ju; pridnost, uka želja
Obá od nekadaž slaví,
In serčnost tú, unstran Ljubelja
Dajé obéma čista kri;
Pravici dasta se vkloniti —
Lepó je takim Oče biti!

Seróc imaš u persih blago, —
O bódi Oče dolgo lét
S tém sercam mi, ki vsim je drago
In bódi za moj blagor vnét; —
Bog živi Tebe in Cesarja,
Ki dal Te je mi poglavarja!

Ogeršične preše velika pomoč kmetovavcam,
posebno ob sedanjim času pomanjkanja živinske klaje.

Sená se lani ni veliko pridelalo, in že zde marsikteriga kmetovavca, ki ima kaj več živine, práv skerbi, kakó jo bo do spomladi preredit, brez de bi je kaj prodati mogel. Res je, de smo imeli pred malo leti zavoljo prevelike suše tudi malo klaje za živino, tode takrat je bilo pa veliko repe, krompirja in zelja, s kterimi smo živino, posebno pa krave in prešice, čez zimo prerediti. Lanjsko jesen so pa repo skorej povsod gosence pokončale, krompir je večidel pogujil, ali se ga je pa tako

malo pridelalo, de je njegova cena silno poskočila in de ga le na mizi premožniših ljudi vidimo, reveži pa morajo z zeljem zadovoljni biti. Zatorej se nam ni čuditi, de cena sená in druge klaje za konje in goveda létas takó kviško kipi.

Skerben gospodar mora tedej že misliti, kakó bo svojo živino preredit do spomladi, ktera je létas še delječ. Dobro rejena in vedno dobre piče vajena živina je dostikrat tako kočljiva, de nar boljši senó in otavo zametuje, in de rajši strada, kakor de bi se ju pritaknila. Če je le senó kolčikaj kisló, ali če ni o lepim in suhim vremenu spravljeno bilo, ali če je v kakošnim zatuhljim kraji hranjeno, ga že ne jé in ga raji pod se zmeče.

In vender si mora skerbén gospodár prizadevati, vsako pest klaje, posebno v slabih létih, k dobrimu obrniti, če noče dragiga sená na somnji kupovati, ki se še včasih težko dóbi. On si mora tedej po primeri živine in dobička, ki ga čez zimo od nje dobiva, in po primeri svojiga premoženja skerbno prizadevati, de bo tudi slamo in slabji senó v prid svoje živine obrnil. De mu ho pa živina slamo in slabji senó rada jedla, ju mora zboljšati. To pa se zgodi, če ju v rezanco podela, ktera se po lastnosti dobrote ali popári, ali z merzlo vodó zmoči in z osoljeno vodó poškropí; za pobiljšek se ji pridene mervica otrobov, lanénih ali pa ogeršičnih préš, in po ti napravi bo tudi dobre piče vajena živina dostikrat nar slabji senó in slamo rada žerla. Lanéne préše, ki so bolj oljnate kakor ogeršične, so posebno za rejo pitavne živine dobre; konopne in ogeršične, ki so tudi cenejši, so pa za pobiljšek slabe klaje ali za perdajik pičli kermi goveji živini nar pripravniši. — Molznim kravam se ogeršičnih préš na dan po dva funta z rezanco zmesanih daje; jalovkam po 3, volam pa po 4 do 5 funtov. Ogeršične préše, iz kterih so lani začeli clo kruh péči, so po mnogih skušnjah tečna piča živini.

Kér se sedej ogeršične préše po taki ceni, kot srednje senó plačujejo, bi bilo práv, če bi se naši kmetovavci te klaje práv poprijeli. Zakajkdor svoji živini préš perdaja, si bo z vsakim funtam préš, ki ga ji da, blizo dva funta sená lahko prihranil in zraven tega tudi slabji senó porabil, brez de bi mu treba bilo, žlahniga kupovati.

Kočljiva živina se v začetku ogeršičnih préš enmalo brani, tóde kmalo se jih privadi, in jih potem práv rada je.

Kér smo že večkrat slišali, de gré iz Ljubljanske ogeršične oljarije vsako léto veliko tavit centov tacih préš na Laško — ali bi ne bilo práv, de bi si raji domači kmetovavci ogeršične préše v svoj prid obrnili, namesto de nam ptujci koristno živinsko pičo poberó? Ljubi slovenski kmetovavci! skerbite za dobro rejo svoje živine, in nikar v nemar ne pušajte pomočkov, ki se vam svetujejo, tečno klajo po ceni si omisliti.

Od plesniviga vina.

Íz Štajarskiga so nam častiti gosp. A. S. tóle pisali: „Novice so nam že marsiktero sredstvo za zboljšanje in povzdignjenje gospodarstva povedale, morebiti bi nam tudi zde vedile kako sredstvo oznaniti zoper plesnivo vino? Mende dóbi vino to bolezin od plesniviga soda, ali od nezdrave vinske posode, ktera prazna ni bila zadosti skerbno hranjena, ali po kaki drugi rabi ne zadosti osnažena. Po marsikterim svetu smo — popraviti plesnivo vino — že tudi marsikteri pomoček poskusili, pa dozdej je bilo še vse zastonj. Povedano nam je bilo, de naj na pilko soda, v kterim je plesnivo vino, vročiga novopečeniga kruha devamo, in naj v vino na prah stolčeni laški ali muškatov oreh obesimo; storili smo, kar nam je bilo svetovano, pa zastonj. Če bi nam tedej Novice eno ali drugo gotovo pomoč povedati mógle, bi jim marsikteri veliko hvalo vedil.“

Odgovor na vprašanje. Ni ga, in mende ga ne more biti praviga sredstva duh po plesnini ali trohljini vinu odpraviti. Zakaj če pomislimo, de veliko milijonov nevidnih drobtinic plesnine ali trohljine se je od soda odtergalo, z vinam pomešalo in združilo, kdo bi neki zamogel vse take in takó majhne trohice iz vina zopet ločiti? Ali — v pripodobi — kdo bi bil v stanu, kar je preveč solí v kruhu, ki va-nj ne tiče, iz njega

spraviti? ali hudi smrad kakošne gnjijoče kače iz zraka postergati? ali čudni duh iz izbe, brez okinj in vrat odpreti, zapoditi? Kar je tedej taciga neprijetniga duha v vinu, ostane v njem, brez de bi ga še dozdanja človeška vednost ali umetnost umela ali zamóгла odpraviti, in vse sredstva obstojé dosihmal le v ošémánji taciga neprijetniga duha, to je, tako reč z vinam združiti, ki bolj diši kakor plesnóba, in jo tedej ošémi ali zagerne. Mnoge same na sebi, ali v marsikterih jedilih in pijačah — kakor v rozoljah — zlo prijetne štupe ali dišave pa z vinam združene — smerdé. Človekov vina navajeni nos terja od njega le vinski duh, in vsak drug mu v vinu smerdi.

Ako bi mogoče bilo, tako ošemljivo reč znajti, ki bi vso plesnóbo in druge neprijetne dišéce ali smerdeče reči v vinu zagernila, in ki bi sploh ljudém dopadla takó, de bi se take vina lahko prodajale in rade pile, bi bila kaj vredna! — Kér pa do današnjiga dne — kar se vé — še ni taka reč nikjer znajdena bila, *) gré vsim, ki imajo z vinam opraviti, do živiga pripočiti: de popred ko vino v kako posodo spravijo, nej dobro poskerbé in se prepričajo, de ne bo slabiga duha imela. Akoravno se ne da hud duh iz vina, se pa vender da iz soda, če ne drugači, saj vender z vodó živiga apna (Kalkmilch) gotovo odpraviti, ktero, ako se sod večkrat povajlja in okoli na vse kraje obérne, de gré apnjena voda po vsim — bo zopérni duh, to je, vso plesnóbo pa tudi trohljino gotovo odjelo, de vino v njem ne bo več neprijetniga duha dobilo. Vinska posoda ni nikoli preveč čista.

Vredništvo.

V a t a

zoper otekljine in rane nar boljši zdravilo.

Vsim bravcam na znanje.

(Dalje.)

Pred létam 1815 je bila zdravilna moč vate malo znana. V létu 1815 pa je čudna prigodba v južni Ameriki pervikrat njeno zdravilno moč zoper opekljine razodéla. Primeri se namreč, de mlado dete neke delavke v pavolarí v oginj pade; mati ga potegne berž vún, ga verže na bližnji kúp pavole in vsa prestrašena letí po zdravniku. Kér ga ni domá dobila, ga je iskala okrog in se je delj časa zamudila. Ko nazaj pride — najde otročička mirno v pavoli spijočiga, in ko se je zbudil, se tudi ni jokal; — pavola, ki se je vsim ranam po celim truplu dobro vtisnila, mu je namreč vse bolečine potolažila. Čez neke dni potem je padla pavola iz opekljin, ki so se do dobriga práv lepo zacelile.

Ta primerik je prvi razodel zdravilno moč pavole. V létu 1816 — beremo v angležkim dopisu iz južne Amerike, — so že Amerikanci tistih krajev na hude otekljine in gnojne rane sirovo omikano pavolo pokladali in jih tako brez vsih mazil in brez družih zdravil ozdravljali. V létu 1830 so nekteri zdravniki priporočevali vato otročnicam zoper gnojne in otekle persi. V ravno tem létu je Dr. Larrey v Parizu o hudim puntu mesca vélečiga serpana silno veliko ranjenih ljudi z vato ozdravil. Še bolj se je pa poterdila zdravilna moč vate v Poljskim puntu v létu 1830. Dr. Bierkovski je imel namreč 2500 ranjenih vojakov ozdravljati, pa kmalo so mu vsi obvezki pošli; pavolo je začel tedej na rane pokladati, ki je prečudno hitro in popolnoma vse rane zacelila. Po svetu Bierkovskimu so jeli v Berolinski bolnišnici pri mnogih vunanjih boleznih vato poskuševati in tudi ondašnje skušnje so poterdile njeno moč. — Lahko bi še več od mnogoterih skušinj govorili, pa v naš namen naj bojo té zadosti. Pristavimo le še, de Dr. Kurter v Ljubljanski vojaški bolnišnici so z njo že več

*) Gosp. Vertove bi nam jo bili v svoji obširni Vinoreji gotovo na znanje dali. Vredništvo.